

בס"ד, יום ג' שבוע של יום הכיפורים ו' תשרי
תשע"ח, בענינא דיומא, ימי הרחמים והסליחות.

גליון נושא:

'בקשות למלאכים'

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

'ימים נוראים'

מכניסי רחמים: בתפילות רבות בימים נוראים אנו פונים בבקשות אל המלאכים:

בפיוט בסוף סדר הסליחות אומרים; מְכַנִּי־סִי רַחֲמִים הַכְּנִיסוּ רַחֲמִינוּ לִפְנֵי בַּעַל הַרְחָמִים, מְשַׁמְעֵי תַּפְלָה הַשְּׁמִיעוּ תַּפְלָתֵנוּ לִפְנֵי שׁוֹמַע תַּפְלָה. הַשְּׁתַּדְּלוּ וְהִרְבּוּ תַּחֲנּוּה וּבִקְשָׁה, לִפְנֵי מֶלֶךְ אֵל רַם וְנָשָׂא. הַזְכִּירוּ לִפְנֵינוּ הַשְּׁמִיעוּ לִפְנֵינוּ, תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל שׁוֹכְנֵי עָפָר. יִזְכֹּר אֱהָבָתֶם וַיַּחֲיֶה זֶרַעַם, שְׁלֹא תֵאבֵד שְׂאֵרִית יַעֲקֹב. (יבואר לקמן בהרחבה).

מלאכי רחמים: בפיוט הנאמר בתענית שני קמא, ובסליחות קודם ראש השנה (נוסח פולין ביום ב' לפני ראש השנה, נוסח ליטא ביום ג' לפני ראש השנה) ובתפילת נעילה ביום הכיפורים; מְלַאכֵי רַחֲמִים מִשְׁרָתִי עֲלִיּוֹן, חֲלוּ נָא פָנַי אֶל בְּמִיטַב הַגִּיּוֹן, אוֹלֵי יְחוּס עִם עֲנִי וְאַבִּיּוֹן, אוֹלֵי יִרְחָם.

שמעתי לפרש, שלכן מוסיפים את המילים 'אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם', לגלות דעת שאין אנו תולים תקוותנו בכח המלאכים, כי אם בבורא עולם לבדו (א.ל.).

מידת הרחמים: בפיוט הנאמר בתענית שני בתרא, וביום חמישי של עשרת ימי תשובה (י"ג מידות), ובתפילת נעילה ביום הכיפורים; מִדַּת הַרְחָמִים עָלֵינוּ הַתְּגַלְגָּלִי וְלִפְנֵי קוֹנֵן תַּחֲנֻתָּנוּ הַפִּילִי, וּבַעַד עֶמֶךָ רַחֲמִים שְׂאֵלִי, כִּי כָל לֵבָב דָּוִי וְכָל רֹאשׁ לַחֲלִי.

תקיעת שופר: בראש השנה אחרי סדר תקיעות דמיושב יש במחזורים תחינה מיוחדת - שִׁיעָלוּ אֱלֹהֵי הַמַּלְאָכִים הַיּוֹצְאִים מִן הַשּׁוּפָר וּמִן הַתְּקִיעָה וּמִן הַשְּׁבָרִים וּמִן הַתְּרוּעָה וּמִן תִּשְׁרֵ"ת וּמִן תִּשְׁ"ת וּמִן תִּרְ"ת לִפְנֵי כֹסֶא קְבוּדָּה, וְיִמְלִיצוּ טוֹב בְּעֵדְנוּ.

כפרות: בתפילה הנאמרת בשעת עשיית הכפרות, אומרים אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי לפר (איוב לג, כג כד).

1. מקומות נוספים שמצאנו

אחר הלל: בסידורים רבים נדפס לאחר סיום ההלל לומר זְבִדְיָהּ יִשְׁמְרֵנוּ וַיַּחֲיֵנוּ, כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹקִים חַיִּים וּמְלֹךְ עוֹלָם, אֲשֶׁר בִּידְךָ נִפְשׁ כָּל חַי, אָמֵן.

במרום ילמדו: בברכת המזון אנו מבקשים בַּמְרוֹם יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ, פִּיסקָא זוֹ כּבֵּר נִמְצָאֵת בַּסְדּוֹר רַב סַעֲדִי' גֵּאוֹן, מַחֲזוֹר וִיטְרִי, כָּל בּוֹ, וְעוֹד. וּבִיָּאֵר הַג"ר שְׁמוּאֵל הוֹמִינֵר זצ"ל בַּסְפָּרוֹ עוֹלַת תַּמִּיד, שֶׁהַכוּוֹנָה לַמֵּלָאכִים בַּמְרוֹם שִׁילְמְדוּ עֲלֵינוּ זְכוֹת, וּלְכֵן אוֹמְרִים בִּלְשׁוֹן רַבִּים 'יִלְמְדוּ'.

העיר הרב י.ד. בערג, בקובץ בית אהרן וישראל (קובץ נב עמוד קט), מדוע לא מצאנו אי מי שיפקפק באמירת 'במרום ילמדו', לשיטת האוסרים להתפלל למלאכים. ושמעתי ליישב מהג"ר דוד אריה שליזינגר שליט"א ש'במרום ילמדו' אינו לשון בקשה ממש, אלא לשון ברכה לסנגורים. ומובן היטב שלא מצאנו פקפוק על זה בשום מקום.

התכבדו מכובדים: מבואר בגמ' (ברכות ס:), הנכנס לבית הכיסא, אומר קודם לכן התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלקי ישראל עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני, שמרוני שמרוני המתינו לי המתינו לי עד שאפגש ואצא שזה דרכן של בני אדם. ותמה המור וקציעה (סימן ג') איך מותר לבקש בקשות מאת המלאכים? ומתוך הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א שכיון שמוסיף

'משרתי עליון' כלומר שבאים בשליחותו של מקום לכן מותר. עוד תירץ רבי יצחק זילברשטיין שכיון שכתוב בתהילים כי מלאכיו יצוה לך לשמך בכל דרכיך (תהלים צא, יא) מותר לבקש מהם שמירה כי נצטוו לכך מהשמים, אבל במכניסי רחמים יש אוסרים.

המלאך הגואל: יעקב אבינו אומר בברכתו המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ (בראשית מח, טז).

לדעת רש"י (בראשית מח טז) המלאך הגאל אתי - הכוונה למלאך שרגיל להשתלח אלי כשיש לי צרה כמו שכתוב שהמלאך נגלה אל יעקב בחלום ואמר לו אנכי האל בית אל וגו'. אך לדעת החזקוני (שם) הכוונה שהקדוש ברוך הוא שהתהלכו אבותי לפניו על ידי המלאך הגאל אתי, הוא יברך את הנערים.

יעקב אבינו: במאבק של יעקב אבינו עם שרו של עשו כתוב (בראשית פרק לב פסוקים כז-ל) ויאמר שלחני כי עליה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני: וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אותו שם. ופירש רש"י (שם) שביקש מהמלאך שיודה לו על הברכות שבירכו יצחק, שעשו מערער עליהם. ואילו הרמב"ן (שם) מפרש, שהמלאך השיב ליעקב שאין לו תועלת בידיעת שמו, כי אין למלאך כח ויכולת אם יקרא אליו לא יענהו ולא יושיעו מצרותיו, ולכן יבקש רק לד' לבדו. אבל עתה אברך אותך כי כן צוותי.

ביאור הצדדים האם מותר לומר 'מכניסי רחמים'

2. אסור לבקש רחמים מהמלאכים

הרמב"ם (בסנהדרין הקדמה לפרק חלק) כתב, שאחד מעיקרי האמונה, הוא שצריך לעבוד ולפנות ולהתפלל רק לה' ולא לעשות כך אל מי שתחתיו כגון מלאכים וכדומה וגם לא להשתמש בהם כאמצעים להתקרב אליו אלא רק אל ה' בלבד 'ורוב התורה מזהרת עליו'. וכמו שאנו אומרים 'אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל, ואין ראוי להתפלל לזולתו'.

והרי אחד מעיקרי האמונה הוא, 'שהבורא יתברך שמו, הוא יחיד, ואין יחידות כמוהו, בשום פנים, והוא לבדו אלוהינו, היה הוה ויהיה'.

הירושלמי (ברכות פ"ט נ"א) אומר שבשר ודם שיש לו צרה, אינו נכנס לאדונו מיד, אלא עומד בפתח וקורא לעבדו או לבן ביתו, ומודיע לו שהגיע ואז או שמכניסו או שלא. אבל אצל הקב"ה אינו כן, אלא אם בא על אדם צרה, 'לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל', אלא לי יצווח, ואני עונה לו מיד.

הרמב"ן (דרשת תורת ה' תמימה) הביא את דברי הירושלמי, בנידון סוג העבודה זרה השלישית הנקראת 'לעבוד למלאכים', וכתב 'שאפילו להתפלל להם על דרך זה, אסור לנו, ולפי זה אסור לנו לומר מכניסי רחמים'. וכן נקט **המהר"ל מפראג** (נתיבות עולם נתיב עבודה פרק יב) שאין ראוי לומר 'מכניסי רחמים', כי 'דבר זה כאילו מתפלל אל המלאכים שיכניסו רחמינו, ולא מצאנו זה. ואין לבקש ולהתפלל למלאכים, אלא אך ורק לה' אלוהינו השומע קול תפילה.

ובשו"ת חתם סופר הביא את דברי **המהר"ל** וביארם, וסיים שהוא נוהג לומר עם כולם, כי 'הן א-ל כביר לא ימאס ודילוגו עלי אהבה', אבל את 'מכניסי רחמים' אינו אומר, ומאריך בנפילת אפים עד שהגיע ש"ץ ל'שומר ישראל'.

ובספר **כתר ראש** (הלכות שבת ועירובין עמוד סד) ובסידור **עיון תפילה** (להג"ר יעקב צבי מקלענבורג זצ"ל מחבר ספר 'הכתב והקבלה') מובא כי **רבי חיים מוולוז'ין** זצ"ל לא היה אומר פזמון 'ברכוני לשלום' בליל שבת, וכן 'מלאכי רחמים', ואין לבקש ממלאכים, כי אין להם כח מאומה. ובמקום 'מלאכי רחמים' אמר 'אבות עולם אהובי עליון חלו נא', אבל לא מחה באומרים. וכן נהג האגרות משה וכתב שכך נהג אביו. וכן הורה **הג"ר מאיר סלוצ'צ'יק** זצ"ל שלא לבקש ברכה מהמלאכים כפי שמבואר בכתר ראש (מ.י.).

ועיין **בקרוב נתנאל** (על הרא"ש ראש השנה סוף פרק א') שמחק את כל פיסקא זו מסידורו. וכן את הפיסקא 'מידת הרחמים'.

פנינים

צאתכם לשלום...

תימה: מנהג ישראל לומר בליל שבת במזמור 'שלום עליכם' צאתכם לשלום מלאכי השלום, מלאכי עליון, ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: (ג' פעמים).

וידוע התמיהה, מדוע אומרים למלאכים 'צאתכם לשלום', כאשר בקושי כעת הגיעו?

בספר **תוספת שבת** כתב בשם גדול אחד שמחק את הפיסקא 'צאתכם לשלום'. ונחלק עליו בשערי תשובה (או"ח סימן רסב ס"ק ב') שאמירת 'צאתכם לשלום' למלאכים בליל שבת, אין הכוונה שדוחה את המלאכים מעליו, אלא שבעת שיצאו יהיה יציאתם לשלום. ואין למחוק דבר שנהגו ברוב ישראל.

ושמעתי לבאר בזה שהרי אין אנו יודעים מתי יצאו המלאכים, ולא נקבע דיבור מיוחד בעת יציאת המלאכים, ולכן כבר אומרים להם בביאתם, שכאשר יצאו יהיה לשלום. ואכן יש גורסים 'בצאתכם לשלום', והכוונה שכאשר יצאו יהיה יציאתם לשלום.

בספר **שם משמאל** (פרשת ויצא עמוד שלה) כתב בשם אביו בעל **האבני נזר**, וכן מפורש בשפת אמת (בראשית תרמא, ויצא תרסא), ש'צאתכם לשלום' מתייחס למלאכים המלווים אותו ביום חול, ואילו אמירת 'שלום עליכם' מתייחס למלאכים הבאים ללוותו בשבת.

קודש הקדשים: תירוץ מלהיב שח הג"ר שמשון דוד פינקוס זצ"ל (שבת מלכתא עמוד כט) שאפילו נוכחות של מלאכים, מפריעה לבחינת 'חדר ייחוד' של כנסת ישראל עם הקב"ה בליל שבת, ולכן מבקשים מהמלאכים שיצאו. כענין הפסוק (ויקרא פרק טז יז) וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בָּבֹאוּ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ. ומבואר במדרש (ויקרא רבה פרק כא יב) שאפילו המלאכים לא יהיו בקודש הקדשים במקום השראת השכינה בזמן זה.

שמעתי אומרים, אם יש בעיות בשלום בית יש 'סגולה לשלום בית', לא לומר את הפיסקא 'צאתכם לשלום', כדי שמלאכי השלום יישארו בבית וכך יפסקו המריבות (א.פ.). ❖

בהקדמת **לב אליהו מובא, שהג"ר אליהו לופיאן זצ"ל** תיקן את הנוסח לומר 'יחלו נא'. וכן נוהגים עד היום בישיבת 'כנסת חזקיהו' כפר חסידים, וכן מדלגים על 'מכניסי רחמים' כפי שהיה רבי אליהו נוהג לדלג (ש.ש.). וכן כתב האגרות משה בשם סידור עיון תפילה שיאמר 'יחלו נא' שאינו לשון בקשה כמו 'יחלו נא'.

וכן בפיוט 'מידת הרחמים' יש גורסים **עלינו נגלגלה, ולפני קוננו תחנתנו נפילה** ובפד עמנו רחמים נשאלה. וכן אומר החזן המפורסם **רבי צבי אייזנשטיין שליט"א** בישיבת פונביץ' בני ברק.

גם הגר"ח קנייבסקי שליט"א אומר בשם אביו הג"ר **יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל** לדלג ולא לומר את הפיוט 'מכניסי רחמים' (ארחות רבנו ח"ב עמ' קס"ח אות ט"ו).

3. מותר לבקש סיוע ממלאכי השרת

בגמ' (סנהדרין מה:) הֵיעָרַךְ שוּעָךְ לֹא בָצָר (איוב לו, יט) ר' יוחנן אמר לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו ואל יהו לו צרים מלמעלה. ופירש רש"י (ד"ה לעולם) שיסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא יהו לו מסטינים מלמעלה, וכוונת הפסוק שאם באת לערוך שוועך תערכהו באופן שלא יהו לך צרים, ושכולם יהיו במאמצי כחך.

וכתב בספר **שיבולי הלקט** (סדר ראש השנה סימן רפב) מהגמ' בשבת שהשואל בלשון ארמי אין נזקקין לו, ומהגמ' בסנהדרין שלעולם יבקש אדם רחמים, שיסייעוהו המלאכים לבקש רחמים, יש ראייה לאמירת הפיוט 'מכניסי רחמים' ולתפילה למלאכים. והביא ראייה מדברי הגמ' בשבת, שיש לאדם 'פרקליטים' המצילים אותו מחוליו, ואפילו תרצ"ט מלאכים אומרים לחובה, ואחד לזכות, ניצול, שנאמר (איוב לג, כד) מִלֶּאךָ מְלִין אֶחָד מִנִּי אֶלְף. ומבואר שהמלאכים 'מליצים' בעדינו,

ולכאורה גם מותר לבקש מהמלאכים, שלא יפריעו לקבלת תפילותינו, ואין בזה איסור פניה ל'אמצעי'.

4. יישובים ופירושים ב'מכניסי רחמים'

וּכְתַב הַשְּׂדֵי חֲמֵד (מערכת ראש השנה סימן א) שרבים מגדולי הפוסקים המליצו לאומרו. ויש שכתבו שהמהר"ל אמר 'מכניסי רחמים יכניסו רחמינו', כי מה שאנו אומרים מכניסי רחמים, אין זה בקשה כלל, רק שהאדם מצווה כך למלאכים.

כתב בליקוטי מהרי"ח בשם ספר בשבלי הלקט (סימן רפב) שמקור הפיוט במדרש (שיר השירים רבה) על הפסוק (שיר השירים ב' ז') הַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם שְׁכַנְסַת יִשְׂרָאֵל אומרת למלאכים העומדים על שערי תפילה, שיוליכו תפילתה ודמעתה לפני הקדוש ברוך הוא, והיו מליצי יושר לפניו.

והוסיף בליקוטי מהרי"ח שיש פיוט דומה ב'סדר הסליחות' של רב עמרם גאון, קולי לאלקים קולי למשרתיו בקשו רחמים.

ואילו ר"י בר יקר (רבו של רש"י), ביאר בפירושו על התפילה, שאמנם אסור להתפלל למלאכים, אבל מה שאומרים 'מכניסי רחמים' מתכוונים לצדיקי הדור, שירבו תחנונים ותפילות לפני המקום, להגן על דורם, שיש להם אחריות על זה. והוסיף שיש חילוק בין 'תפילה למתים' לבין 'תפילה למלאכים', כי הצדיקים אפילו במיתתם קרויים חיים, אבל במלאכים אין ראוי להתפלל אליהם, כדי שלא יבואו לטעות אחריהם.

באופן נוסף מיישב מהר"י מברונא (מרבותינו הראשונים, סימן רע"ה), שבקשת 'מכניסי רחמים' הפונה אל המלאכים, וכן הפיוט 'מידת הרחמים' הכוונה דרך שפלות ועבדות, שמדבר אל יועצי המלך בפני המלך שידברו אליו, כי מתבייש להתקרב אל המלך, ולכן אינו נחשב 'אמצעי' כלל.

ובאגרות משה יישב, שכיון שהמלאכים שליחים מאת ה' להיות סנגורים עלינו, אנו מבקשים מהם שיעשו את שליחותם באהבה, וגם יבקשו עבורנו חוץ מהסנגוריה. ומחמת שהם כבר שלוחים מהש"ת, אפשר להתפלל על שליחותם, שיקבל הקב"ה את הסנגוריה שלהם, וזה לא נכלל באיסור לבקש ממלאכים כלל.

ובגשר החיים (אות ו') כתב שכשמבקשים מהמלאכים להתפלל אל הקב"ה שיקבל את התפילה, זהו כמו שמבקשים מצדיק שיתפלל אל ה' עבור חולה וכדומה ומה שכתוב בירושלמי לא להתפלל למלאכים, הכוונה שחושב שהם עצמם יכולים לעשות משהו, וכך יש לבאר שמה שאמרו הרמב"ם והראשונים שלא לעשות שום מלאך לאמצעי, הכוונה כשחושב שיש בכוחם לעשות משהו. אבל כשמבקש מהם להיות מליץ שתתקבל התפילה לפני ה', כוונתו לשמים.

וכן הרחיב הג"ר אשר זעליג וייס שליט"א (בספרו **מנחת אשר** מועדים ראש השנה סימן א'), שהאיסור הוא רק 'לעבוד למלאכים', אבל כשאנו מזכירים מלאכים בתפילה אין אנו מקבלים אלוהותם עלינו, אלא מבקשים מהם שיכניסו תפילותינו. והוא הדין כשפונים אל שוכני עפר שימליצו טוב בעדינו, אין זה 'דרך עבודה' להם אלא כח התפילה וזה כמו לבקש מצדיק חי. ולפי זה ביאר מה שהתפלל אלעזר בן דורדיא אל ההרים והגבעות שיבקשו עליו רחמים.

‘זבדיה ישמרנו’: וסיים שם במנחת אשר, שלפי זה יש להתיר לומר פסוק ‘זבדיה ישמרנו’ אחרי הלל, כי באמת אינו בקשה מהמלאכים אלא כוונת תפילה זו אל הקב"ה והשם זבדי'ה הוא שם קדוש שאסור להגותו בפה, וכך מבואר בסידורי הספרדים לכוון מתחילה בשם זה ולומר רק מישמרני, וכך משמע מהמשך הנוסח - כן יהי רצון מלפניך אלוקים, משמע שזו בקשה מהשי"ת (מ.א.). ואמנם הביא מה ששמע עד מפי עד **שהחפץ חיים** מחה שלא לאומרו. עכ"ד.

5. ההבדל בין מלאכים לצדיקים

צריך להבין מה ההבדל בין פניה למלאכים שיתפללו עלינו, שיש אוסרים. להשתטחות על קברי צדיקים בבקשה שימליצו טוב בעדינו, שיש מתירים. כמבואר בדברי הכתר ראש שהובא לעיל, שלמרות שאסר להתפלל למלאכים, אך התיר להתפלל לצדיקים שאינם בעולם.

מנהג ישראל תורה

מזמור - 'שלוש עליכם'

בליל שבת כאשר נכנסים הביתה מבית הכנסת נוהגים לזמר שלוש עליכם מלאכי השרת, מקור הפיוט 'שלוש עליכם' הוא מספר תיקוני שבת מתלמידי האריז"ל, ועיין בליקוטי מהר"ח שאומרים שלוש עליכם לכבוד המלאכים המלווים את האדם מבית הכנסת, ואומרים כל חרוז ג' פעמים לחזק את הענין.

החתם סופר לא נהג לומר 'שלוש עליכם', שאין אנו במדרגה שהמלאכים מלווים אותנו (מנהגי חת"ס).

יש שנוהגים לומר רבון כל העולמים וכו' מודה אני לפניך ד' אלקי ואלקי אבותי. על כל החסד אשר עשית עמדי וכו' אדון השלום מלך שהשלום שלו ברכני בשלום וכו' וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה וכו' אנא מלך מלכי המלכים צוה למלאכיך מלאכי השרת משרתי עליון וכו' מלאכי השלום בואכם לשלום ברכוני לשלום ואמרו ברוך לשלחני הערוך. וצאתכם לשלום מעתה ועד עולם אמן סלה:

ולכאורה גם כאן מבקשים 'ברכוני לשלום מלאכי השלום', 'מלאכי השלום' בואכם לשלום ברכוני לשלום. וזה הכי לא מובן, כי בכל השאר ניתן לפרש שהם רק האמצעי, אבל 'ברכוני' משמע שהם עצם המברכים. ואותה קושיה יש על הפסוק שאמר יעקב אבינו לא אשלחך כי אם בברכתני. ובאמת מובא בהנהגות מהר"ח מוולאז'ין (כתר ראש אות צג) שלא אמר 'ברכוני לשלום' לפי שאין לבקש מהמלאכים דבר.

מטעם זה יש אומרים בנוסח זה, ברכני לשלום מלך השלום מלך עליון ממלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

מאידך הגרש"ז אויערבאך זצ"ל מצדיק את המנהג (הליכות שלמה מועדים תשרי אדר, פרק ראשון הערה 17), שכיון שמצינו שזה תפקיד המלאכים בליל שבת, כמבואר בגמ' (שבת קיט:) ששני מלאכי השרת מלווין את האדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך. ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו, אם כן שפיר שייד לבקש מהם, שאכן יקיימו את השליחות שלהם ויברכוהו. וכעין שצידד המהר"ל מפראג (נתיבות עולם נתיב עבודה פרק יב) להתיר לצוות למלאך הנשלח לעשות שליחותו. והוסיף רבי שלמה זלמן, שלכן אומרים 'מלאכי השלום' ולא 'מלאכי השרת' להדגיש שאומרים להם רק לעשות מלאכתם לברכנו בשלום.

ויש להוסיף הטעם ששייד בבקשה, שהרי מוטל על המלאכים לראות אם הבית מוכן כדבעי אז יברכו את בעל הבית ואם לא להיפך חס ושלום. ועל זה מבקשים מהם, גם אם הבית לא מוכן לגמרי כמו שצריך, ואינם ראויים לברכה כל כך, בכל זאת ילכו לפנים משורת הדין ויברכוהו (ר.ב.ק.). ❖

וכן צריך להבין, מדוע כאשר מבקשים לחכם שיעורר רחמים עליו אין בכך סתירה למה שאומרים 'שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל'. כמבואר בגמ' (בבא בתרא) כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם, ויבקש עליו רחמים, וכתב הנמוקי יוסף שנהגו בצרפת, כל מי שיש לו חולה, מבקש מרב בעל ישיבה שיברך אותו. וכך נפסק להלכה ברמ"א. והרמב"ן ביאר את הפסוק ותלך לדרש את ה', כי רבקה אמנו ביקשה מהנביא שיתפלל עליה.

והנה בספר בית אלקים למבי"ט כתב שיש הבדל בין מה שנוהגים לבקש מהצדיקים שיתפללו עבורינו, לבין פניה למלאכים, כי במלאכים יש חשש שיטעו העולם אחריהם, ועיין שם שביאר שני טעמים בחילוק הזה.

באופן אחר מבאר המהר"ל, וכפי שביאר החתם סופר בדבריו, שישראל אינם צריכים למליך, וכששתמשים במלאך מליך אינו אלא 'קטנות אמונה' חלילה, אבל כשמתפלל לצדיקים, מכיון שכל

ישראל 'שותפים' ו'גוף אחד', וכשאחד מצטער גם חברו מרגיש עמו ומצטער, כאשר מודיע לצדיק על צערו, נמצא שהצדיק מתפלל בעד עצמו ואין זה אמצעי כלל. וכך מבואר גם בדברי המהר"ם שיק והמנחת יצחק בתוך דבריהם.

מאידך הריקאנטי (במדבר פרק י"ג פסוק ב') מוכיח מהגמ' (סוטה לד:) שכלב השתטח על קברי האבות ואמר 'אבותי בקשו עלי רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא שאנצל מעצת המרגלים'. זה המאמר יחסום פי האומרים שאין לומר מכניסי רחמים.

הרי, שלפי דעתו תפילה למלאכים ולמתים הוא אותו דין. וכיון שמותר להתפלל למתים מותר גם להתפלל למלאכים.

סיכום הגיליון:

6. דינים העולים

בהרבה מקומות מצינו בקשה מהמלאכים. יעקב אבינו ביקש למלאך ברכני. יעקב אבינו - המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים. בברכת המזון - במרום ילמדו. בסליחות - מכניסי רחמים הכניסו רחמינו. מלאכי רחמים חלו נא. מידת הרחמים עלינו התגלגלי. בראש השנה - מלאכים היוצאים מן התקיעות יעלו למעלה. בכפרות ערב יום הכיפורים אומרים אם יש עליו מלאך מליץ אחד מיני אלף. בליל שבת - ברכוני לשלום. לפני הכניסה לבית הכסא - התכבדו מכובדים. בהלל - זבדי'ה ישמרנו ויחינו.

נחלקו הקדמונים האם מותר לבקש מהמלאכים שיעוררו עלינו רחמים לפני הקב"ה. לכל הדעות אסור לבקש מהמלאכים שיושיעו מכח עצמם כשאנו השליחות שלהם. וזה אחד מעיקרי האמונה שאין ראוי להתפלל לזולתו.

פיוט 'מכניסי רחמים'; יש אוסרים לאומרו כי אסור להתפלל למלאכים, ויש מתירים שכן מצווים להם ולא מבקשים מהם. או משום שמותר לבקש מהם לקיים שליחותם ויש מפרשים שהכוונה לצדיקי הדור.

פיוט 'מלאכי רחמים'; יש אוסרים לאומרו ויש מגיחים 'אבות העולם אהובי עליון', ויש גורסים 'יחלו נא', ויש מתירים לאומרו בנוסח המקובל.

מזמור 'שלום עליכם' רוב ישראל נוהגים לומר בליל שבת 'ברכוני לשלום' (וכן 'ואמרו ברוך לשולחני הערוך'), יש שאין אומרים פסקא זו שאסור לבקש ברכה מהמלאכים, ויש מיישבים שרק מבקשים מהם לקיים שליחותם.

פיסקא 'צאתכם לשלום', יש מוחקים פסקא זו, ויש גורסים 'בצאתכם', יש מיישבים שכאשר ייצאו יהיה לשלום, ויש אומרים שמבקשים מהם לצאת מיד בבחינת קודש הקדשים. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

לעילוי נשמת

מרת לאה בת רבי חיים

שמעון הכהן ע"ה

נלב"ע ערב יום

הכיפורים תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הנושא לשבוע הבא:

'אושפיזין עילאין' – ענינא דיומא

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפ"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הופעת העלון

לרפואת מרן המשגיח

הגה"צ רבי נפתלי בן

סילקא לאה (קפלן)

שליט"א בתושח"י

